

วรรณคดีกับบทเพลงร่วมสมัย

กมลวรรณ สุวโรพร, อิดารัตน์ วงศ์เหลือง, ประภาพร จินดาอินทร์,
สุภาวดี พลชนะ, อังสนา พลสมัคร และอัญชลี มีอนันต์¹

คำนำ

วรรณคดีเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่ออารมณ์ความรู้สึกนึกคิด แน่นนอนว่า ศิลปะอันเป็นสิ่งที่มนุษย์สรรค์สร้างขึ้นมานั้นย่อมมีคุณค่าในแง่ที่เป็นน้ำหล่อเลี้ยงหัวใจคนให้ชุ่มชื้นได้ แม้เวลาจะผ่านไปแต่คุณค่าของวรรณคดีก็ไม่เคยเหือดแห้งไปตามกาลเวลา และยังเป็นปัจจัยของการแตกหน่องานศิลปะในช่วงเวลาต่อมา การสืบรับขนบจากวรรณคดีแบบฉบับมาสร้างสรรค์งานศิลปะอันจะนำความซาบซึ้งตรึงใจมาสู่ผู้เสพนั้นเป็นพัฒนาการที่มีความสำคัญยิ่งสมควรได้รับการศึกษาหนึ่ง การศึกษาดังกล่าว ก็คือการศึกษาคุณค่าของวรรณคดีนั่นเอง ในฐานะนักศึกษาซึ่งกำลังเรียนวิชา 411-403 วรรณคดีแบบฉบับ จึงขอเสนอรายงาน “วรรณคดีกับบทเพลงร่วมสมัย” เพื่อศึกษาการสืบรับขนบจากวรรณคดีแบบฉบับ และคุณค่าซึ่งมีอยู่อย่างเต็มเปี่ยมในเพลง “วังบัวบาน” และ “เรือมนุษย์” ซึ่งสร้างสรรค์โดยวงดนตรีสุนทราภรณ์ คณะผู้ศึกษาเชื่อว่าความตระหนักในคุณค่าของงานสร้างสรรค์ที่แสดงไว้ในบทความนี้เป็นประโยชน์สืบไป

วังบัวบาน

เป็นไปได้ว่า สนิท ศ. ผู้แต่งเนื้อเพลง “วังบัวบาน” ได้ไปเที่ยวหน้าตกห้วยแก้วที่จังหวัดเชียงใหม่ เขาคงได้รับฟังเรื่องราวของ “บัวบาน” หญิงผู้เป็นที่มาของชื่อวังน้ำที่เรียกกันว่า “วังบัวบาน” เขาจึงนำความสะเทือนใจและความประทับใจนำเสนอผ่านภาษาที่ไพเราะรื่นหูไว้ในบทเพลง “วังบัวบาน” ที่มาของเพลงนี้ก็เหมือนกับที่มาของวรรณคดี นั่นก็คือ การสังเกตชีวิต กว้างชีวิตอย่างไรก็สร้างงานออกมาตามสายตาของตน สนิท ศ. ก็เช่นกัน นอกจากเขาจะซาบซึ้งและประทับใจไปกับชีวิตของบัวบานแล้ว ผู้ฟังก็รู้ว่าเขาซาบซึ้งและประทับใจในกลวิธีการนำเสนอของวรรณคดีแบบฉบับเรื่อง *มหาวงศ์อันดรชาดก* ฉบับมหาชาติกลอนเทศน์กัณฑ์มัทรี ส่วนวนเจ้าพระยาพระคลัง (หน) จนถึงกับรับเอากลวิธีที่กระทบใจเขามาแล้วมาใช้สร้างบทเพลงร่วมสมัย ผู้ฟังสามารถรู้ว่า สนิท ศ. รับขนบจากวรรณคดีแบบฉบับได้ก็โดยการศึกษาวรรณคดีแบบฉบับดังกล่าวแล้ววิเคราะห์เปรียบเทียบส่วนที่ผู้แต่งได้รับอิทธิพลมากับการปรับใช้

¹ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 วิชาเอกภาษาและวรรณคดีไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เขียนประกอบการศึกษาวิชา 411-403 วรรณคดีแบบฉบับ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542

ตามคำเล่าลือ “วังบัวบาน” เปลี่ยนจากชื่อ “วังกุลา” ด้วยเหตุที่บัวบานหญิงสาวผู้หนึ่งได้จบชีวิตลงที่นั่นเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2489 อันเป็นจุดเริ่มต้นของตำนานหญิงชาวเหนือปลาตรักเพราะคำลวงของหนุ่มกรุง

แต่มีหลักฐานพอจะสืบค้นได้ดังที่กรณีกาเพชรแก้ว (2543: 12) เขียนไว้ว่า “บัวบาน” คือชื่อจริงของครูบัวบาน ไชยวงศ์แก้ว ชาวอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน อพยพมาอยู่เชียงใหม่กับครอบครัว และได้เป็นครูประจำที่อำเภอดอยสะเก็ด คนรักของบัวบานชื่อ ไสล เป็นคนชาวดอยสะเก็ดนั่นเอง แต่บัวบานก็ได้ตัดสัมพันธ์ครูไสลและทำงานที่ดอยสะเก็ดเพียง 1 ปี หลังจากนั้นได้ย้ายไปสอนอีกหลายแห่ง

แห่งสุดท้ายคือโรงเรียนมิชชันนารี จังหวัดลำปาง ในปี พ.ศ.2488 กลับมาเชียงใหม่ และฆ่าตัวตายในอีกไม่กี่เดือนถัดมา ขณะมีอายุ 31 ปี ปัญหาของบัวบานดูจะไม่ใช่ความรัก เนื่องจากญาติใกล้ชิดคิดว่าบัวบานน่าจะผิดหวังในเรื่องการลงทุนร่วมหุ้นเปิดร้านขายยา และถูกเพื่อนสนิทหักหลัง ที่สำคัญไม่มีปัญหาเรื่องความรักกับบุรุษต่างถิ่นอย่างแน่นอน

ไม่ว่าเรื่องจริงของบัวบานจะเป็นอย่างไร วังบัวบานก็กลายเป็นอนุสรณ์ของตำนานแห่งความรัก ความผิดหวังชอกช้ำเพราะรักเป็นแรงบันดาลใจให้วิจารณ์นาบทเพลงที่สื่อประสบการณ์ร่วมของมนุษย์ ผ่านการตีความที่แสดงคุณค่าของการอุทิศตนของหญิงผู้มีหัวใจเด็ดเดี่ยว ดังนี้

วังบัวบาน

คำร้อง สนิต ศ. ทำนอง อรุณ หวสวณะ เรียบเรียง กิดติ ศรีเปายะ

... ร้อน ลม หน้า แดง ใบไม้ แห่ง ร่วง ลอย หล่น ทอยยอเกลื่อนตา ไหลตาม กระแสน้ำพา ลอยมาทั้งกลีบดอกไม้ จากหุบผาไหลมาสู่วังน้ำ สุสานเทวีผู้มีความซำเหนือใคร ดอกไม้ใบไม้ไหลมา คล้ายพวงหรีดร้อยมาลา ไหลมาบูชาบัวบาน ...น้ำวัง นี้ หนอ เป็นที่ก่อเหตุการณ์ ที่บัวบานฝังกาย ยึดเอาเป็นหอเรือนตาย ร่างกายไว้ด้วยแผ่นน้ำ ...จากหุบเขา แนวไพรสูในเวียงฟ้า ฝากไว้เพียงชื่อเลื่องลือเนิ่นชา ฝังกาย ยึดเอาเป็นหอเรือนตาย รองกายไว้ด้วยแผ่นน้ำ ...จากหุบเขาแนวไพรสูในเวียงฟ้า ฝากไว้เพียงชื่อเลื่องลือเนิ่นชา ฝังกาย ฝากคำสัจย์นำนีกตรอง หลงทางสุดหวังคืนครอง หลงตัวจำต้องถาระทม เอาจังน้ำไหลเย็นนี้หรือมาเป็นเมรุทองเอาน้ำตกก้องเป็นกลองประโคมเอาเสียงจักจั่นลั่นร้องระงมเป็นเสียงประโคม ร้องต่างแตรสังข์ เพดานนั้นเอาเมฆฟ้า ภูผานั้นต่างม่านบัง ประทีปแสงจันทร์ใสสว่าง อยู่เดียวท่ามกลางดงดอย

1. วิเคราะห์เนื้อเพลง “วังบัวบาน”

ความหมายของเพลงนี้กระทบใจคนฟัง เมื่อนำเค้าเรื่องเดิมที่เส้าอยู่แล้วมาผสานกับทำนองเพลงเสียงดนตรี เสียงของนักร้องที่ไพเราะรื่นหู และตีความได้ลึกซึ้ง จึงไม่ยากเลยที่เพลงนี้จะมีคุณค่าประเทืองอารมณ์ผู้ฟังได้เป็นอย่างดี

นอกจากคุณค่าทางอารมณ์แล้ว สิ่งที่จะมองข้ามเสียไม่ได้ก็คือคุณค่าทางปัญญาที่แฝงอยู่ในเนื้อเพลง ตั้งแต่เริ่มต้นที่บทเพลงกล่าวว่า “ร้อนลมหน้าแล้ง ไปไม้แห้งร่วงลอย” ผู้ฟังสามารถจินตนาการว่ากำลังอยู่ในบรรยากาศของหน้าร้อน มองเห็นภาพใบไม้ที่ปลิดปลิว กำลังลอยว่อนตามสายลม ภาพใบไม้ร่วงนี้สร้างความหดหู่ให้เกิดขึ้นในใจของผู้ฟังได้ไม่น้อย หากจะตีความ “ใบไม้” ว่าเป็นสัญลักษณ์ของชีวิตแล้ว การที่มีใบไม้ร่วงหล่น “ทยอยเคลื่อนตา” นั่นก็ไม่ใช่สิ่งผิดปกติอะไรเลย เพราะฤดูกาลนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมดา การเปลี่ยนแปลงนั้นก็คือความไม่จริงยั่งยืนนั่นเอง ในเมื่อฤดูกาลยังมีการเปลี่ยนแปลง แล้วชีวิตของคนเรานั้นเล่ามีหรือจะไม่เปลี่ยนแปลง เนื้อเพลงนี้เริ่มต้นกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ มนุษย์ซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามวันเวลาเช่นเดียวกัน

เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดาที่มนุษย์ต้องรับรู้และยอมรับให้ได้ เรื่องน่าเศร้าในเพลงนี้ก็คือ “บัวบาน” หญิงผู้บูชาในคุณค่าของความรัก ยอมเอาชีวิตตัวเองสังเวยต่อคำสัจจะที่ฝักฝักไว้แก่โลก นี่คือการ “แปลชีวิต” ของผู้ประพันธ์

อย่างไรก็ตาม สนิท ศ. ก็ไม่ได้ปล่อยให้ผู้ฟังตกอยู่ในอารมณ์โศกเศร้าจนไม่ได้รับความประเทืองอารมณ์อย่างอื่นที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอ ดังที่ เจตนา นาควัชระ (2542: 74) กล่าวไว้ว่า “กวีเอกจะ

มิมุ่งสร้างแต่เพียงอารมณ์โศกสลดแต่ถ่ายเดียว เพราะถ้าอารมณ์นี้แรงเกินไป ความหฤหรรษ์ที่ผู้อ่านจะได้จากวรรณกรรม ก็อาจจะถูกกลบไปด้วยความเศร้าหมอง” ความชื่นชมในลักษณะบางอย่างของตัวละคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในลักษณะเช่น วีรบุรุษ เรียกได้ว่า “อารมณ์ซดเซย” ที่สร้างขึ้นเพื่อความสมดุลของลักษณะอันเป็นสุนทรีย์ของศิลปกรรม ในเพลงวังบัวบาน “อารมณ์ซดเซย” ดังกล่าวก็คือ การยกย่องพฤติกรรมที่เกื้อหนุนความรัก การรักษาคำสัจจะของบัวบานนั่นเอง

ผู้แต่งยกย่องพฤติกรรมของบัวบานโดยการกล่าวถึงสถานที่ที่บัวบานตาย บัวบาน “เอาวังน้ำไหลเย็นนี้หรือมาเป็นเมรุทอง เอาน้ำตกก้องเป็นกลองประโคม เอาเสียงจักจั่นลั่นร้องระงม เป็นเสียงประโคม ร้องต่างแตรสังข์ เพดานนั้นเอาเมฆฟ้า ภูผานั้นต่างม่านบัง ประทีปแสงจันทร์ใสสว่าง อยู่เดียวท่ามกลางดงดอย” ฉากน้ำตกใหญ่กับภาพของหญิงสาวผู้เดียวตายความแข็งแกร่งของภูผากับความละเอียดอ่อนทางอารมณ์ของหญิงสาวผู้บอบบาง เหล่านี้ล้วนเป็นความตัดกันที่ทำให้ผู้ฟังทั้งฟังและซาบซึ้งในพฤติกรรมที่ทำให้เห็นหัวใจรักอันเด็ดเดี่ยวของบัวบาน

นอกจากผู้ฟังจะเกิดภาพสถานที่ที่สวยงามแห่งนั้นขึ้นในจินตนาการแล้ว ผู้ฟังก็จะรับรู้ถึงการยกย่องบัวบานว่าเป็นคนที่มีคุณค่า มีอำนาจที่จะ “เอา” สิ่งต่างๆ ในธรรมชาติมาเป็นพยานร่วมรับรู้ในความตายครั้งนี้ของตน ธรรมชาติ ณ สถานที่แห่งนั้น มีทั้งสิ่งที่ไม่มีชีวิตคือ วังน้ำ น้ำตก และสิ่งที่มีชีวิตคือ จักจั่น สิ่งที่บัวบานเอามาเป็นพยานนั้นมีทั้งสิ่งเล็กๆ ที่อยู่ใกล้ๆ และสิ่งที่ยิ่งใหญ่และอยู่ไกลออกไป นั่นก็คือเมฆ ฟ้า ภูเขา ตลอดจนสิ่งที่สูงส่งอย่างดวงจันทร์ ยิ่งบัวบานมีอำนาจที่จะเอาธรรมชาติที่กว้างไกลและยิ่งใหญ่มาเป็นพยานของความรักมากขึ้นเท่าไร เราก็จะ

รับรู้ว่าบัวบานมีคุณค่า มีอำนาจมากขึ้นเท่านั้น อำนาจหรือสิทธิ์ที่บัวบานจะทำเช่นนั้นได้ ได้มาจากการที่บัวบานเป็นคนยึดมั่นในคำสัจย์นั่นเอง ธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ ณ สถานที่แห่งนั้นเป็นสิ่งที่ทดแทนหรือชดเชยความเดียวดายที่บัวบานต้องประสบได้เป็นอย่างดี นอกจากอารมณ์เศร้าแล้วสิ่งที่ผู้ฟังรับรู้ได้มากกว่านั้นก็คือ การยกย่องเทิดทูน “บัวบาน” ว่าเป็นหญิงที่มีคุณค่า สมควรได้รับการยกย่องว่าเป็น “เทวี” นั่นเอง

2. การสืบรับขนบจากวรรณคดีแบบฉบับในเพลง “วังบัวบาน”

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งคือ ขนบที่ผู้แต่งได้รับอิทธิพลมาจากมหานิทาตกลอนเทศน์กัณฑ์ มัทรี ดังข้อความต่อไปนี้

“เจ้าจะเอาป่าชฎนี้หรือมาเป็นป่าช้า จะเอาพระบรรณศาลานี้หรือเป็นบริเวณพระเมรุทอง จะเอาแต่เสียงสาธิตก้านรำร้องนั้นหรือมาเป็นกลองประโคมใน จะเอาแต่เสียงจักจั่นและเรไรอันรำร้องนั้นหรือมาต่าง แตรสังข์และพิณพาทย์ จะเอาแต่เมฆหมอกในอากาศ นั้นหรือมากันเป็นพาดาน จะเอาแต่ยุ่งยางในป่าพระหิมพานต์มาต่างฉัตรเงินและฉัตรทอง จะเอาแต่แสงพระจันทร์อันผุดผ่องมาต่างประทีปแก้วงามโอภาส อนิจจามัทรีเอ๋ย มาตายอนเอนจนอายุไฉยชาติที่กลางดง”

ตอนนี้เป็นตอนที่พระนางมัทรีเสียพระทัยจนสลบไปเมื่อไม่พบพระกุมาร พระเวสสันดรมาเห็นตกพระทัยนึกว่าพระนางเสียชีวิตไปแล้วก็คร่ำครวญพรรณนาความรู้สึกของพระองค์เอง พระนางมัทรีเป็นถึงนางกษัตริย์ ถ้าเสียชีวิตก็ควรจะมีงานพระราชพิธีที่ยิ่งใหญ่สมพระเกียรติแต่กลับมาเสียชีวิตอยู่กลางป่า พระเวสสันดรทรงเสียพระทัยเป็นอันมากถึงกับคร่ำครวญว่า “จะเอาพระบรรณศาลานี้หรือเป็นบริเวณพระเมรุทอง” เมื่อพิจารณาข้อความนี้ เราจะเกิดภาพ

สองภาพขึ้นในจินตนาการ ภาพแรกก็คือภาพพระบรรณศาลาหรือศาลากลางป่าหรืออาศรมแห่งนั้น ภาพที่สองคือภาพพระเมรุทอง สภาพความจริงที่เป็นอยู่กับภาพที่ควรจะเป็นหรือภาพในจินตนาการมีความตัดกันมาก ความตัดกันนี้ส่งผลให้เกิดความสะเทือนใจอย่างรุนแรง คือแทนที่จะได้อยู่ในสถานที่ที่สวยงามที่คู่ควรกับพระนางมัทรี พระนางกลับต้องมาอยู่กลางป่าที่ไม่มีอะไรสูงค่าประดับพระเกียรติเลย เช่นเดียวกับ “บัวบาน” หญิงผู้บูชาความรักเหนือสิ่งอื่นใด หญิงผู้ตระหนักในคุณค่าของความรักและบูชาความรักเหนือชีวิตเช่นนี้ เป็นหญิงที่ได้รับยกย่องว่าเป็น “เทวี” นั่นก็คือเป็นหญิงที่ควรค่าแก่การบูชา “เอาวังน้ำไหลเย็นนี้หรือมาเป็นเมรุทอง” ข้อความนี้มีความหมายนัยเดียวกันกับข้อความในมหานิทาตกลอนเทศน์กัณฑ์ มัทรีดังที่กล่าวมา “เอาน้ำตกร่องเป็นกลองประโคม” นั่นก็คือ การนำเสียงของธรรมชาติที่มีในสถานที่นั้น แทนเสียงกลองประโคมที่ใช้ในงานศพ เช่นเดียวกับที่พระเวสสันดรกล่าวว่า “จะเอาแต่เสียงสาธิตก้านรำร้องนั้นหรือมาเป็นกลองประโคมใน” “เอาเสียงจักจั่น ลั่นร้องระงมเป็นเสียงประโคมต่างแตรสังข์และพิณพาทย์” เนื้อความในเพลง “วังบัวบาน” ที่เหมือนกับเนื้อความในมหานิทาตกลอนเทศน์อีกก็คือ “พาดานนั้นเอาเมฆฟ้า” กับ “จะเอาแต่เมฆหมอกในอากาศนั้นหรือมากันเป็นพาดาน” ทั้งข้อความในเพลงวังบัวบานและมหานิทาตกลอนเทศน์ต่างก็กล่าวถึงบรรยากาศของธรรมชาติ ยกเอาธรรมชาติมาเกี่ยวโยงกับชีวิต แม้พระนางมัทรีและบัวบานจะเสียชีวิตท่ามกลางธรรมชาติ แต่ก็ไม่ได้เสียชีวิตอย่างไร้ค่า ยังมีธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่มาเป็นพยานร่วมรับรู้ในความตายครั้งนี้ด้วยยังมีข้อความที่เหมือนกันอีกคือ “จะเอาแต่ยุ่งยางในป่าพระหิมพานต์ มาต่างฉัตรเงินและฉัตรทอง จะเอาแต่แสงพระจันทร์อันผุดผ่องมาต่างประทีปแก้วงามโอภาส” และ “ภูผา

นั้น ต่างมานับ ประทีปแสงจันทร์ใสสว่าง”

ในมหาชาติกลอนเทศน์ตอนที่ยกมา กวีใช้คำว่า “จะเอา” หลายครั้ง แสดงว่ากวีมีจุดมุ่งหมายในการที่จะใช้คำๆ นี้ ผู้ที่ทำการ “จะเอา” นี้ได้ต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจมาก เพราะสิ่งที่เขา “จะเอา” นั้น ล้วนแต่เป็นธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ อำนาจที่จะทำการ “จะเอา” นั้นได้มาจากการยึดมั่นในความคิดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั่นเอง เช่นเดียวกับบัวบานที่มีอำนาจจะ “เอา” ธรรมชาติ ณ น้ำตกแห่งนั้นมาเป็นพยานในการตายของตน

เครื่องดนตรีที่ปรากฏในเนื้อเพลง “วังบัวบาน” และในมหาชาติกลอนเทศน์ตอนที่ยกมาแล้วล้วนแต่เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้สำหรับกษัตริย์ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น แตรสังข์ พิณพาทย์ หรือกลองประโคม นั่นก็แสดงให้เห็นว่าผู้ที่วายชนม์มีสถานะสูง มีคุณค่าเทียบเท่ากับกษัตริย์นั่นเอง ถ้าเราจะพิจารณาลักษณะที่เหมือนหรือลักษณะร่วมระหว่างผู้ตายกับกษัตริย์แล้ว เราก็จะพบว่าตัวละครทั้งสองเรื่องล้วนเป็นคนที่มีคุณค่า มีการสั่งสมความดี คนที่ทำความดีสมควรที่จะได้รับผลแห่งความดีนั้นตอบแทน และแม้บัวบานจะไม่ว่า พฤติกรรมของตัวเองส่งผลต่อผู้อื่นอย่างไร แต่เรื่องราวของเขายังคงปรากฏเป็นประจักษ์พยานยืนยันคุณค่าความดีมาจนทุกวันนี้

เนื้อความตอนท้ายของเพลง “วังบัวบาน” ตรงกับบทครวญของพระรามในบทพากย์รามเกียรติ์ ตอนนางลอย พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ซึ่งดัดแปลงจากสมัยอยุธยาตอนต้นว่า

สาครจะต่างเมือง	สีขรเนื่องจะต่างเมรุ
มังกรโดกิเลน	จะต่างพาหะยล
ดาวเดือนจะต่างเทียน	วิเชียรแก้วกสิบจงกล
เมฆหมอกในเวหน	จะต่างพุ่มและเพดาน
พุกษาจะต่างฉัตร	สุวรรณรัตน์อันไพศาล

ดอกไม้ในหิมพานต์	จะต่างพุ่มอยู่เรียงราย
ฟากฝั่งมหรณพ	จะวงศพเจ้าโคมฉาย
ต่างศรีวิสูตรสาย	สุวรรณรัตน์อันอำไพ
เสียงคลื่นจะต่างกลอง	พิณพาทย์ข้องประโคมใน
จักจั่นแลเรไร	จะต่างสังข์และเสภา

แม้เนื้อความข้างต้นจะไม่ตรงกับเนื้อเพลง “วังบัวบาน” และมหาชาติกลอนเทศน์เสียทีเดียว กล่าวคือ ในบทพากย์ที่ยกมา ตัวผู้ตายไม่ได้กระทำการ “เอา” หรือ “จะเอา” ธรรมชาติมาเป็นพยานในการจบชีวิตของตน แต่การที่กษัตริย์คือพระราม เป็นผู้กล่าวอุปมาเช่นนั้น ก็ทำให้เห็นลักษณะร่วมระหว่างบัวบาน พระนางมัทรี และพระราม ว่าต่างก็เป็นคนที่มีคุณค่า จึงสามารถกระทำการเช่นนั้นได้ คุณค่าดังกล่าวก็ได้มาจากการสั่งสมความดีมานั่นเอง การที่พระรามนำธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่มาปเลอบประโลมพระศพนางสีดาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่า นางสีดาก็เป็นหญิงที่มีคุณค่าคู่ควรกับธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ บัวบานและพระนางมัทรีก็เช่นกัน

การนำขนบพรรณนาธรรมชาติยกย่องคนที่จบชีวิตไปมาใช้เช่นนี้ก็เท่ากับว่าผู้แต่งเพลงยกย่องบัวบานว่าเป็นหญิงที่มีค่าเทียบเท่านางในวรรณคดีอย่างพระนางมัทรีและนางสีดาเลยทีเดียว

ในนิราศอิเหนาของสุนทรภู่ ปรากฏการสืบบรรจบจากวรรณคดีแบบฉบับในประเด็นของ “บุญบารมี” ด้วยเช่นกัน แต่ต่างกับเพลง “วังบัวบาน” มหาชาติกลอนเทศน์กัณฑ์มัทรี และบทพากย์รามเกียรติ์ ตอนนางลอย ตรงที่อิเหนากล่อมน้องสาวคือ วิยะดา ซึ่งยังมีชีวิตเป็นการกล่อมให้กลับ ไม่ใช่กล่อมหลังจากที่ตายไปแล้ว ดังบทกลอนที่ว่า

นอนเถิดนายาหิพีจะกล่อม
งามละม่อมมิ่งขวัญอย่าหวั่นไหว
คีรีรอบขอบเคียงเหมือนเวียงชัย

อยู่ร่มไม้เหมือนปราสาทราชวัง
 เคยสำเนียงเสียงนางสุรางค์เห่
 มาฟังเรไรแซ่เหมือนแตรสังข์
 เคยมีวิสูตรรดก้นบนบัลลังก์
 มากำบังใบไม้ในไพรวัน

อิเหนาเป็นเจ้าชายที่มีบุญมรามีมากเพราะเป็น
 เชื้อสายของเทวดา แม้เมื่อไม่ได้อยู่ในวังก็สามารถเอา
 ธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่มาทดแทนต่างวังที่เคยประทับได้

การรับชมเรื่อง “คุณค่ากับธรรมชาติ” มาใช้
 ดังกล่าวข้างต้น นอกจากจะสะท้อนให้เห็นอิทธิพล
 ของวรรณคดีแบบฉบับที่มีต่อวิถียุคหลังแล้ว ยัง
 สะท้อนให้เห็นความรักความผูกพันอย่างไม่เสื่อมคลาย
 ของคนกับธรรมชาติอีกด้วย ดวงมณ จิตรจักษ์
 (2540: 79) กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวไว้ว่า “กวีตั้งแต่
 สมัยอยุธยาได้ใช้ความผูกพันของมนุษย์ต่อธรรมชาติ
 แสดงความผูกพันระหว่างตัวละครด้วย โดยเฉพาะ
 ความรักและอาลัยหรือความปรารถนาจะพลอบประโลม
 แม้คิดว่าผู้ที่ตนรักได้ล่วงลับไปแล้วก็ตาม ความงดงาม
 และยิ่งใหญ่แห่งธรรมชาติ แม้ไม่อาจลดทอนความอาดูร
 แต่ก็เป็นตัวแทนของสิ่งซึ่งงดงาม อ่อนหวาน ยิ่งใหญ่
 ที่มนุษย์จะมอบแก่กันในความสิ้นไร้วัตถุ” เมื่อมนุษย์
 สิ้นไร้วัตถุก็สามารถนำธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่มาแสดง
 คุณค่าของมนุษย์ได้ การกระทำดังกล่าวสะท้อนให้เห็น

ความสำคัญของธรรมชาติ ความรัก และความผูกพัน
 ของคนต่อธรรมชาติได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่าเพลง “วังบัวบาน” นี้ ผู้แต่งรับ
 ขนบจากมหาดิกลอนเทศน์ที่สืบมาจากวรรณคดี
 อยู่ชวยอย่างเห็นได้ชัด การรับขนบการแต่งดังกล่าว
 ทำให้เราตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นแบบฉบับ
 มากขึ้น เพราะความงามที่ผ่านการพิสูจน์ด้วยกาลเวลา
 ย่อมปรากฏแก่สายตาคนทุกรุ่นทุกสมัย การรับชมจึง
 เป็นสิ่งที่พิสูจน์คุณค่าของวรรณคดีแบบฉบับได้เป็น
 อย่างดี นอกจากนี้การนำธรรมชาติมาใช้เป็นวัสดุในการ
 ประพันธ์ยังทำให้เราตระหนักในความผูกพันระหว่าง
 คนกับธรรมชาติมากขึ้น ผู้ฟังไม่สามารถปฏิเสธได้เลย
 ว่าความรักความผูกพันระหว่างคนกับธรรมชาติไม่แยก
 ออกจากกันได้ ฉากความตัดกันระหว่างคนกับธรรมชาติ
 ที่ยิ่งใหญ่ช่วยย้ำอีกครั้งว่าแท้จริงแล้วคนเราเป็นเพียง
 ส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ใช้ชีวิตภายใต้ธรรมชาติตั้งแต่
 เกิดจนกระทั่งตายจากโลกนี้ไป แต่ก็มีที่ยิ่งใหญ่
 ในคุณค่าที่น่ายึดถือ

ยังมีอีกเพลงหนึ่งของผู้แต่งที่ได้รับอิทธิพลจาก
 วรรณคดีแบบฉบับเรื่องมหาเวสสันดรชาดกฉบับกลอน
 เทศน์เช่นเดียวกับผู้แต่งเพลงวังบัวบานแต่ต่างกัณฑ์
 กัน นั่นก็คือเพลง “เรือมนุษย์” ซึ่งผู้แต่งได้สืบขนบ
 หรือรับอิทธิพลมาจากมหาดิกลอนเทศน์กัณฑ์กุมาร

เรือมนุษย์

คำร้อง สุรัฐ พุกกะเวส ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน เรียบเรียง ประจักษ์ ทรงฝ่า
 ชีวิตมนุษย์นั้นสุดจะคิด แต่ละชีวิต ไม่ผินผวนา จะลอยลอยหลังหรือเห็นเดินหน้า ด้วย
 วาสนาสรางมาแต่หลัง เรือมนุษย์ สุดลำบากมากล้นต่างคนดิ้นรนให้รอดพ้นถึงฝั่ง บางเวลาพายุ
 โหมโถมประดัง เทบสิ้นกำลังหมดหวังเกือบอาสัญ ถึงคราวลมว่าว พัดฝ่าพราวใจ เรือโถดลัวไป
 กล้ายอยู่ในสวรรค์ ขึ้นเหนือลงใต้ไปได้ดังฝัน พอลมหยุดพลันสวรรค์คืออเวจี ชาติหนึ่งพึงรู้ใครจะ
 อยู่คำฟ้า มุ่งใจใฝ่หาศรัทธาและไมตรี ทุกคนต้องตายร่างกลายเป็นผี สถิตแต่ชั่วดีไม่มีวันดับสูญ
 ชีวิตมนุษย์นั้นสุดจะคิด แต่ละชีวิตไม่ผินผวนา จะลอยลอยหลังหรือเห็นเดินหน้า ด้วยวาสนาสราง
 มาแต่หลัง

1. วิเคราะห์เนื้อเพลง “เรียมมนุษย์”

เนื้อเพลงเรียมมนุษย์นี้เปรียบเทียบกับชีวิตมนุษย์ว่าเป็นเหมือนดั่งเรือ ชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายไป ย่อมมีการแสวงหาจุดมุ่งหมายของชีวิตซึ่งก็เปรียบได้กับการเดินทางไปสู่ฝั่งของเรือนั่นเอง เนื้อเพลงนี้กล่าวว่าเรือจะเดินหน้าหรือถอยหลังขึ้นอยู่กับวาสนา “วาสนา” ก็คือ บุญบารมีหรือผลแห่งความดีที่จะทำให้มนุษย์มีความสุข วาสนาในเนื้อเพลงนี้ผู้แต่งใช้ลมเป็นสัญลักษณ์ ลมก็เหมือนวาสนาที่จะคอยหนุนเรือชีวิตให้แล่นไปถึงที่หมายหรือฝั่งแห่งความสุขนั่นเอง

ชีวิตของคนทุกคนย่อมมีช่วงเวลาหนึ่งที่ต้องพบกับอุปสรรค เหมือนกับการเดินเรือ บางครั้งเรือก็โดนพายุโหมกระหน่ำจนอาจทำให้การเดินทางไปไม่ถึงฝั่งได้ คนเราก็เช่นกัน บางครั้งเราก็ประสบกับปัญหาที่รุมเร้าชีวิตจนเกิดความทุกข์ แต่หลังจากพายุสงบลงก็มีลมว่าว คือ ลมฤดูหนาวซึ่งเป็นลมที่พัดแรงมาก ลมว่าวจะเป็นแรงหนุนให้ “เรือโอดลี้ไป คล้ายอยู่ในสวรรค์” สวรรค์ในที่นี้ก็คือความสุขที่เกิดขึ้นจากความสบายใจนั่นเอง ห้วงเวลาแห่งความสุข เกิดจากการทำความดี พอลมหยุดพัดเรือแล่นได้ช้าลงก็เหมือนกับคนที่ไม่ทำความดีสั่งสมมา ย่อมยากที่จะมีความสุขหรือประสบความสำเร็จในชีวิต

“ชาติหนึ่งพึงรู้ใครจะอยู่กำฟ้า” ผู้แต่งเตือนสติให้เราเห็นว่าสังขารเป็นสิ่งไม่เที่ยงให้รีบใฝ่หาศรัทธาและไมตรี ศรัทธาก็คือ ความเชื่อมั่นในความดี เราไม่เพียงแต่ทำความดีต่อตัวเองเท่านั้น เราจะต้องทำความดีเพื่อผู้อื่นด้วยสร้างความรักกันระหว่างมนุษย์จึงเรียกว่ามีไมตรี ทุกคนเกิดมาแล้วต้องตายและร่างกายก็ย่อมเน่าเปื่อยไปตามเวลาแต่ความดีและความชั่วที่เรากระทำไว้จะไม่มียวันดับสูญ

2. การสืบรับขนบจากวรรณคดีแบบฉบับในเพลง “เรียมมนุษย์”

เมื่อเราพิจารณาในแง่ขนบของวรรณคดี ก็จะพบว่า เพลง “เรียมมนุษย์” มีเนื้อหาที่ลุ่มลึกและแสดงความหมายของชีวิตอันเป็นลักษณะร่วมของวรรณกรรมและชาดกได้เป็นอย่างดี ความเข้าใจชีวิตเป็นแก่นสำคัญของชาดก เพลง “เรียมมนุษย์” ได้รับขนบของวรรณคดีและชาดก

ธเนศ เวศร์ภักดา (2534: 46-47) กล่าวไว้ในเรื่อง “ขนบกับการสร้างสรรค์วรรณคดี” ว่า “แนวคิดเกี่ยวกับขนบการประพันธ์เกิดขึ้นเพราะเชื่อกันว่าผลงานชิ้นหนึ่งๆ ย่อมมิได้ถือกำเนิดมาจากความว่างเปล่าแต่ประการใด หากเป็นการสะสม สร้างสมของวัฒนธรรมทางภาษาและวรรณศิลป์ของสังคมนั้นๆ เกิดเป็น “ขนบ” ที่ถือว่านำมาใช้ โดยอาจจะดำเนินรอยตามหรือพยายามแหกคอกออกไปเพื่อสร้างสิ่งใหม่ขึ้น”

ผู้แต่งเพลง “เรียมมนุษย์” ก็มีได้ประพันธ์เพลงขึ้นมาจากความว่างเปล่าเช่นเดียวกัน หากเราตีความหมายของเนื้อเพลง “เรียมมนุษย์” เราจะพบว่าผู้แต่งได้รับแบบแผนและวิธีการบางประการในการประพันธ์อันได้แก่ การสร้างสารัตถะมาจากวรรณคดีหลายเรื่อง ยกตัวอย่างเช่น การใช้สัญลักษณ์ในเพลง “เรียมมนุษย์” มีการใช้ “เรือ” เป็นสัญลักษณ์แทนชีวิตของมนุษย์ เช่นเดียวกับมหาเวสสันดรชาดก ขอยกตัวอย่างตอนหนึ่งในมหาชาติกลอนเทศน์กัณฑ์กุมารสำนวนเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ดังนี้ “...พระลูกเอ๋ย เจ้าไม่รู้หรือพระบิดุรงค์บรรจงรักพระโพธิญาณหวังจะยังสัตวิให้ข้ามห้วงมหรณพภพสงสารให้ถึงฟากเป็นเยี่ยงอย่างยอดยากที่จะข้ามได้ สำเภาลำใดของพาวณิชซึ่งจะตกแต่งต่อติดเป็นกงวาน...” พระเวสสันดร

หมายจะให้พระกัณหาและพระชาติเป็นสำเภาทองนำปวงสัตว์ทั้งหลายให้ข้ามห้วงมหรณพไปได้ “สำเภาทอง” ที่กล่าวถึงนี้เป็นสัญลักษณ์หมายถึงพาหนะที่จะนำพาพระเวสสันดรไปสู่ที่หมาย คือ พระโพธิญาณ ตรงกับเนื้อเพลง “เรือมนุษย์” ว่า “ชีวิตมนุษย์นั้นสุดจะคิด แต่ละชีวิต ไม่ผิดนาวา” เพลง “เรือมนุษย์” แม้จะไม่ได้กล่าวถึงสำเภาทอง แต่ก็ได้กล่าวถึงเรือที่เป็นสัญลักษณ์ของชีวิตและการเดินทางที่มีจุดมุ่งหมายต่างกับมหาเวสสันดรตรงที่พระกัณหาและพระชาติยอมอุทิศตนเป็นสำเภาทองเพื่อผู้อื่นแต่ในเพลง “เรือมนุษย์” มนุษย์เป็นดั่งสำเภาที่ต้องนำพาชีวิตตนเองไปถึงฝั่งแห่งความหลุดพ้นให้ได้

กัณฑ์กุมารกล่าวถึงอุปสรรคของมนุษย์ไว้ว่า “...บังเกิดลมสลาตันตั้งดีเป็นลูกคลื่นอยู่ครั้นเกรงสำเภาก็โคลงเคลงไปตามคลื่นตื่นตื่นเสากระโดงหักกระเด็นกระดานแตก คลื่นใหญ่โยนกระแทบกระแทกกระทั้นผะผิงผางสำเภาที่อับปางลงในท่ามกลางทะเลหลวง ผุ่งมนุษย์ทั้งปวงไม่หลงเหลือล้วนเป็นเหยื่อแก่เต่าปลา ด้วยเป็นโลกียนาวาไม่จริงเลย...” “ลมสลาตัน” ในมหาชาติกลอนเทศน์กัณฑ์กุมารกับ “พายุ” ในเพลง “เรือมนุษย์” คือ อุปสรรคในการเดินทางของ “เรือ” ที่จะทำให้ถึงจุดหมายล่าช้าลงหรืออาจจะไม่ถึงจุดหมายเลยก็เป็นได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ “วาสนาที่สร้างมาแต่หลัง” ของแต่ละคนว่าจะช่วยหนุนนำนาวาชีวิตให้ฝ่าฟันกับอุปสรรคได้ดีเพียงใด สำหรับคนที่สั่งสมบุญบารมีมาก บุญบารมีก็จะเป็นดั่ง “ลมว่าวพัดผ่าวพราวใจ เรือโลดลิวไปคล้ายอยู่ในสวรรค์” หมายความว่าบุญบารมีเป็นแรงหนุนส่งชีวิตให้ถึงจุดหมายนั่นเอง ตรงกับมหาชาติกลอนเทศน์กัณฑ์กุมารว่า “...วายุวิเวกพัดอยู่เฉื่อยฉิว สำเภาทองก็จะล่องลิวไปตามลม สรรพสัตว์ก็จะชื่นชมโสมนัส ถึงจะเกิดลมภาพพานกระพือพัดคือโลโภ ถึงจะโตสักแสนโต

ตั้งดีเป็นลูกคลื่นอยู่ครั้นโครมโถมกระแทก สำเภานี้ก็มิได้วอกแวกวาทวนไหว ก็จะไม่แล่นระรี่เรื่อยเรื่อยไปจนถึงเมืองแก้ว อันจะกล่าวแล้วคือพระอมตมหานครนฤพาน...” “ลมว่าว” กับ “วายุวิเวก” คือ อำนาจกุศลหนุนส่งเรือให้ลอยลำได้กับต้านหาได้อย่างไม่หวั่นไหว ลมนี้พัดมาคราวใดก็จะทำให้เราต่อสู้กับอกุศลจิต เช่น ความโลภ ได้ด้วยสติปัญญาของเราเอง

นอกจากนี้แนวคิดเรื่องการใช้ “สำเภาทอง” เป็นสัญลักษณ์หมายถึงชีวิต ได้มีปรากฏใน ลำนำภูกระดึง ของอังคาร กัลยาณพงศ์ เช่นเดียวกัน ดังบทประพันธ์

พูนดาวสำเภาพูนกาลจักร
ไกลนักวิญญูะใหญ่ไว้จุดหมาย
ยถากรรมเป็นกัปตันจะตาย
สลายลงกลางทางอ้างว้างจริง
สำเภาทองของชีวิตเล่า
ยังว่างเปล่าค่าทิพย์สูงยิ่ง
ถึงอับปางกลางทางไปทิ้ง
สิ่งวิเศษแพรวกาศย์แก้วลั้งการ
จะลอยคอข้ามห้วงมหรณพ
แสวงพบอมตะทิพย์แก่นสาร
ต่อสำเภาขวัญไหมไม่นาน
มาโอยทานจักรวาลนิจกาลฯ

เมื่อกาลเวลาหมุนไป การเวียนว่ายตายเกิดก็หมุนตามไป เราจะปล่อยให้สำเภาทองของชีวิตเราต้องอับปางลงกลางทาง โดยที่ยังไม่สามารถค้นพบความหมายของชีวิตเช่นนั้นหรือกวีแต่ง ลำนำภูกระดึง เพื่อหมายจะกระตุ้นและเตือนสติให้เราเร่งแสวงหา “อมตะทิพย์แก่นสาร” โดยใช้ “ค่าทิพย์” คือ สติปัญญา เป็นเครื่องนำทางและสิ่งที่จะช่วยให้ค้นพบความหมายของชีวิตได้เร็วขึ้นก็คือ “บุญบารมี” อันหมายถึงคุณสมบัติที่จะต่อสู้กับกิเลส ผลของการสั่งสมบุญ

บารมีจะเป็นแรงหนุนส่งสำเภาทองให้ข้ามห้วงมหรณพ ได้สำเร็จ อังคาร กัลยาณพงศ์ แต่ง “ลำนภาฏกระดิ่ง” โดยได้ “...ดำเนินรอยตามกวีโบราณ และรับอิทธิพลสืบของเก่ามาสร้างของใหม่ เป็นกระบวนการสร้างและเสพในโลกแห่งวรรณคดี อันเป็นส่วนหนึ่งของกระแสวัฒนธรรมอันไหลเวียนในสังคม” (ชเนศ เวศร์ภาดา, 2534: 46-47)

เพลง “เรือมนุษย์” หมายถึงให้ผู้ฟังเร่งสั่งสมบุญบารมี แนวคิดเรื่อง “บุญบารมี” ได้ปรากฏในวรรณคดีเรื่อง **ลิลิตพระลอ** เช่นกัน ดังบทประพันธ์ที่ว่า

สิ่งใดในโลกล้วน	อนิจจัง
คงแต่บาปบุญยัง	เที่ยงแท้
คือเงาติดตัวตรัง	ตรึงแน่น อยู่เนา
ตามแต่บุญบาปแล้	ก่อเกื้อรักษา

เพลง “เรือมนุษย์” กล่าวถึงชีวิตมนุษย์ว่าชีวิตจะดำเนินไปเช่นไรนั้นขึ้นอยู่กับวาสนาที่สร้างมาชีวิตของ “พระลอ” ก็เช่นเดียวกัน บาปหรือบุญที่พระลอสร้างมาได้กำหนดชะตากรรมของพระลอไว้แล้ว จำต้องปล่อยให้เป็นไปเช่นนั้น เสมือนเงาที่ติดตัวแน่น ไม่สามารถจะแยกบาปบุญออกจากชีวิตได้

ใน **ไตรภูมิพระร่วง** มีการกล่าวถึงผลของการกระทำไว้ว่า “...ผู้ใดกระทำบุญอันใดได้ เทพยดานั้นเขียนชื่อผู้นั้นในแผ่นทองสุก...และผู้ใดกระทำบาปได้ เทพยดานั้นก็ตราบาปชิลลงในแผ่นหนังหมา...ผู้ใดกระทำบุญด้วยอำนาจบุญ ผู้นั้นหากรำพึงรู้ทุกอันแล กล่าวแก่พระญายมราชว่า ข้าได้ทำบุญธรรม ดั่งนั้นเทพยดาถือบาปชื่อนั้นก็หมายบาปชิลในแผ่นทองนั้น ก็ดูความอันเจ้าตัวกล่าวนั้น พระญายมราชก็ชี้ให้ขึ้นไปสู่สวรรค์ อันมีวิมานทองอันประดับด้วยแก้ว 7 ประการ และมีนางฟ้าเป็นบริวาร และมีบริโภคเทียรย่อมทิพย์และจะกล่าวถึงความสุขนั้นนับมิได้เลยฯ ฝึกแลผู้ใดกระทำบาปนั้น บันดาลสู่ตนมันเองนั้น แลมันมีอจบอกบาปได้เลย

จึงเทพยดานั้นเอาบาปชิลในแผ่นหนังหมามาอ่านให้มันฟัง มันจึงสารภาพว่าจริงแล้ว พระญายมราชและเทพยดานั้นก็บังคับแก่ฝูงยมบาลให้เอามันออกไป โดยบาปกรรมมันอันหนาและเบา นั้นแลฯ บังคับอันควรในนรกอันหนักและเบา นั้นแล ความทุกข์เวทนาแห่งเขา นั้น จะกล่าวว่ามีถ้วนได้เลยฯ”

จากตัวอย่างข้างต้น เราจะพบว่า **พุทธศาสนา** มีบทบาทสำคัญในสังคมไทยมานานแล้ว กล่าวคือ มีการนำหลักเหตุผลมาอธิบายผลของการกระทำเพื่อชี้ชวนให้เห็นคุณของการทำดี และโทษของการทำชั่ว ถ้าเราทำดีก็จะได้รับการบันทึกชื่อไว้ใน “แผ่นทองสุก” เมื่อตายไปก็จะได้ขึ้นสวรรค์ มี “วิมานทอง” เป็นที่อยู่ มีนางฟ้านางสวรรค์เป็นบริวารความสุขที่ได้รับจากการทำดีมีมากจนไม่สามารถกล่าวได้หมด ส่วนผลของการทำชั่วนั้นในไตรภูมิพระร่วงได้มีการกล่าวถึงไว้ว่า ตรงกันข้ามกับผลของการทำความดีอย่างเห็นได้ชัดคือกล่าวไว้ว่า คนไหนทำบาปจะถูกจดชื่อไว้ในบัญชี “แผ่นหนังหมา” เมื่อตายไปก็ต้องตกนรก ถ้าทำบาปไว้มาก ก็จะประสบความทุกข์มาก ถ้าทำบาปน้อย ความทุกข์ที่ได้ก็ลดน้อยลงตามลำดับ อันความทุกข์ในนรกนั้น “จะกล่าวว่ามีถ้วนได้เลย” ก็คือความทุกข์มีมากจนไม่สามารถบรรยายได้หมด การชี้ให้เห็นผลของการทำดี และโทษของการทำชั่วได้อย่างเห็นภาพจนเช่นนี้ส่งผลให้คนเกรงกลัวการทำความชั่ว หันมาทำความดีกันมากขึ้น เช่นเดียวกับเพลง “เรือมนุษย์” ที่ชี้ให้เห็นผลของการทำความดีว่าเป็นเสมือนแรงลมที่คอยหนุนนำให้ชีวิต ไปสู่จุดมุ่งหมาย หรือประสบความสำเร็จในชีวิตซึ่งก็เปรียบได้กับการได้ขึ้นสวรรค์นั่นเอง ในทางกลับกันถ้าเราทำชั่วหรือหยุดทำดี เราก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จในชีวิต ผั่งแห่งความสำเร็จหรือสวรรค์ไม่มี จะมีก็แต่เนรกหรือความไม่สบายกายไม่สบายใจเท่านั้น วิธีการเช่นนี้นับเป็น

ภูมิปัญญาที่น่าชื่นชมของคนไทยที่น่าหลักคำสอนของ พุทธศาสนา มาสอนให้คนหันมาทำความดีอันจะนำมาซึ่งความสุขสงบสุขของสังคมต่อไป วิธีอันทรงคุณค่านี้มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยดังที่ปรากฏใน **ไตรภูมิพระร่วง** คนยุคปัจจุบันก็ยังรับขนบดังกล่าวมาใช้ ดังที่ปรากฏใน เพลง “เรือมนุษย์” ดังที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง

“ชาติหนึ่งพึงรู้ใครจะอยู่ค่าฟ้า มุ่งใจใฝ่หา ศรัทธาและไมตรี ทุกคนต้องตายร่างกลายเป็นผี สถิตแต่ชั่วดีไม่มีวันดับสูญ” เนื้อเพลงท่อนนี้จุดประกายความคิดให้ผู้ฟังรับแรงกระทำความดีโดยบอกว่า สังขารเป็นสิ่งไม่เที่ยง แต่สิ่งที่เที่ยงแท้คือ ความดีของแต่ละคนนั่นเอง แนวความคิดของพุทธศาสนาที่ว่า “สังขารเป็นสิ่งไม่เที่ยง” นี้ ยังปรากฏในวรรณคดีไทยเรื่องอื่นอีกหลายเรื่อง เช่น ในกฤษณาสอนน้องคำฉันท์ พระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงนิพนธ์ไว้ว่า

พฤษภการสร	อีกกฤษณอรอันปลดปลง
โททนต์เสนงคง	สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย	มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี	ประดับไว้ในโลกา
ความดีก็ปรากฏ	กิตติยศภษา
ความชั่วก็นิทา	ทฤษยสินขาร

บทกวีดังกล่าวบอกเราว่าสังขารเป็นสิ่งไม่เที่ยง ให้ทุกคนเร่งรีบกันทำความดี และยังชี้ให้เห็นผลของการทำดีทำชั่วเพื่อย้ำว่าทุกคนควรเลือกที่จะทำความดีกัน เพราะแม้ตายไปแล้ว ผลแห่งความดีนั้นก็ยังคงอยู่

ถ้าจะกล่าวว่าการนำแนวคิดของพุทธศาสนา มาใช้ในงานประพันธ์เป็นสิ่งที่จะช่วยยืนยันความแข็งแกร่งทางวัฒนธรรมของยุคสมัยที่กวีสร้างงานแล้วการสืบรับขนบจากวรรณคดีแบบฉบับที่มีการกล่าวถึงความคิดทางพุทธศาสนาก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า คนรุ่นหลังก็ยังพยายามที่จะสืบทอดแนวความคิดและวิถีปฏิบัติ

อันเป็นวัฒนธรรมที่ดั่งามในอดีตมาใช้ในปัจจุบัน เพื่อรักษาความแข็งแกร่งทางวัฒนธรรมไม่ให้น้อยหน้าอดีต

สรุปได้ว่าเพลง “เรือมนุษย์” มีลักษณะร่วม เช่นเดียวกับวรรณคดีที่ได้กล่าวมาคือแสดงความเข้าใจชีวิตของมนุษย์และที่สำคัญคือทุกเรื่องที่ยกตัวอย่างมาต่างเน้นเรื่องการกระทำความดีอันเป็นหนทางไปสู่ความสุขหรือความสำเร็จของชีวิต

ชเนศ เวศร์ภาดา (2534: 46) กล่าวไว้ในเรื่อง “ขนบกับการสร้างสรรค์วรรณคดี” ว่า “การทำความเข้าใจและรู้จัก ‘ขนบ’ ในวรรณคดีเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยสร้างความวิจักขณ์ในงานประพันธ์ทั้งโบราณและปัจจุบัน การดำเนินรอยตาม “ขนบ” มิใช่การแอบอ้างหรือขโมยอย่างไม่รู้สึกภูมิใจ หากสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์อันซับซ้อนเกี่ยวโยงและสืบเนื่องกันของกระบวนการสร้างและเสพงานวรรณศิลป์ของกลุ่มชนร่วมสังคม ร่วมวัฒนธรรมกัน” ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการสืบรับขนบจากวรรณคดีแบบฉบับเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสืบเนื่องของวัฒนธรรมทางความคิดของคนไทยที่ทำให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ ตรีชาติที่ “ความสัมพันธ์อันซับซ้อนเกี่ยวโยงและสืบเนื่องกันของกระบวนการสร้างและเสพงานวรรณศิลป์” ยังคงมีอยู่ ก็คงจะพอเป็นหลักประกันถึงความต่อเนื่องของการสร้างสรรค์เพื่อความสงบสุขของสังคมได้เป็นอย่างดี

สรุป

จากการวิเคราะห์ตีความความหมายของเนื้อเพลงและการสืบรับขนบจากวรรณคดีแบบฉบับข้างต้นเราสามารถประจักษ์แจ้งในความจริงประการหนึ่งว่า วรรณคดีแบบฉบับเป็นศิลปะที่ทรงคุณค่า นอกจากกาลเวลาจะช่วยพิสูจน์หรือยืนยันคุณค่าของวรรณคดีแบบฉบับแล้ว ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นสิ่งยืนยันคุณค่า

ดังกล่าวอย่างเห็นได้ชัดหรือเป็นรูปธรรม นั่นก็คือ การสืบรับขนบมาเพื่อสร้างงานศิลปะอันจะนำมาซึ่งความสำเร็จของการสื่อสารต่อไป แม้เหตุผลที่ผู้แต่ง หรือผู้สร้างงานรุ่นหลังสืบรับขนบมานั้นอาจจะเป็น ประสพการณ์ส่วนบุคคล กล่าวคือ ผู้แต่งเกิดความ ซาบซึ้งในคุณค่าของวรรณคดีแบบฉบับ และประทับใจ

ในกลวิธีการสร้างงานของกวียุคก่อน แต่สิ่งที่เขา แสดงออกนั้นเป็นรูปธรรมที่ยืนยันคุณค่าที่เขาได้รับมา จากวรรณคดีแบบฉบับได้เป็นอย่างดีเช่นเดียวกันกับที่ ผู้แต่งเพลง “วังบัวบาน” และ “เรือมนุษย์” ได้สืบ ขนบมาดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา เพชรแก้ว. 2543. ชำระตำนาน ‘วังบัวบาน’ แค่มเกล้าสาวเหนือใจง่าย. มติชน, 14 มิถุนายน, น. 12.
- เจตนา นาควิษระ. 2542. ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. 2540. คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธเนศ เวศร์ภักดา. 2534. ขนบกับการสร้างสรรค์วรรณคดี. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 38 (สิงหาคม), 46-47.
- ปรมาณูชิตชิโนรส, สมเด็จพระและคณะ. 2533. วรรณคดีมหาเวสสันดรชาดก (ฉบับเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์). กรุงเทพฯ: โครงการมูลนิธิหอไตร.
- พระราชวรมณี. 2526. ไตรภูมิพระร่วง: อธิพิพลต่อสังคมไทย. กรุงเทพฯ: แสงรุ่งการพิมพ์.
- ลิลิตพระลอ. 2514. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- 200 ปี กวีแก้ว: กรมสมเด็จพระปรมาณูชิตชิโนรส. 2533. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

